

COG344 COĞRAFYA TARİHİ VE FELSEFESİ

DOÇ. DR. NURİ YAVAN

ANKARA ÜNİVERSİTESİ, DTCF, COĞRAFYA BÖLÜMÜ

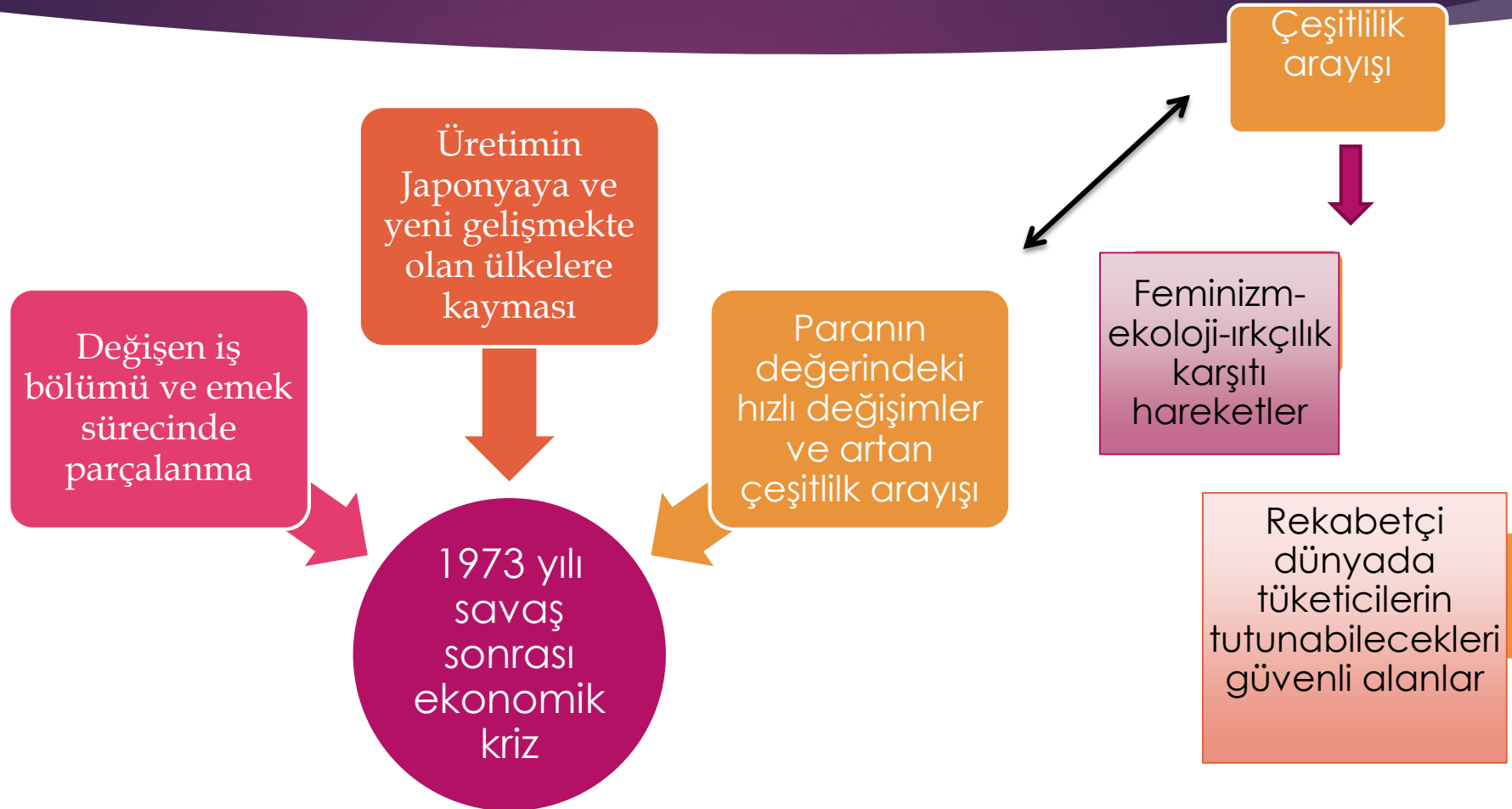
İçerik: Postmodernizm ve Postmodern Coğrafya

- ▶ Harvey: Postmodern durumun koşulları ve bağlamı
- ▶ Postmodernizmin Ortaya Çıkış Koşulları
- ▶ Postmodernizmin kökenleri: Modernizm
- ▶ Modernizm yıkılışı ve Postmodernizmin Ortaya Çıkışı
- ▶ Postmodernizm ve postmodern teorinin temel özellikleri
- ▶ Postmodern coğrafyanın laboratuvarı ve öncüleri
  - ▶ Los Angeles (LA),
  - ▶ Soja ve Dear
  - ▶ Mekansal dönüş: Sosyal teoriye mekanı sokmak
- ▶ Coğrafyada Postmodernizm: Harvey'in kavramsallaştırması
- ▶ Postmodern coğrafya ve temsil sorunu
- ▶ Sonuç yerine

Harvey: Postmodern durumun koşulları

- ▶ Harvey, 1989 yılında yazdığı ünlü «*Postmodernliğin Durumu*» adlı eserinde Postmodernizmin ortaya çıkış koşullarını ve postmodernliğin neye benzediğini şöyle açıklamaktadır:
- ▶ «Yaklaşık 1972'den bu yana, hem kültürel faaliyetlerde hem de politik-ekonomik faaliyetlerde köklü bir değişim yaşanmaktadır. Bu köklü değişim, mekan ve zamanı algılayışımızda yeni hakim biçimlerin ortaya çıkışıyla bağlantılıdır.
- ▶ Zaman ve mekanın değişmekte olan boyutlarıyla eşzamanlılık, zorunlu ya da nedensel bir bağıntının varlığı için bir kanıt olarak gösterilemezse de, postmodernist kültürel biçimlerin yükselişi, sermaye birikiminde daha esnek tarzların ortaya çıkışı ve kapitalizmin örgütlenişinde «zaman-mekan sıkışması»nın yeni bir atılımı arasında bir tür zorunlu ilişki olduğu görüşüne güçlü birtakım önsel kanıtlar getirmek mümkündür.
- ▶ Ne var ki, kapitalist birikimin temel kurallarıyla karşılaştırıldığında bu değişimler, bütünüyle yeni bir kapitalizm-sonrası (post-kapitalist), hatta sanayi-ötesi (post-endüstriyel) toplumun ortaya çıkışından ziyade, yüzeysel görünümelerde beliren bazı değişiklikler gibi görünmektedir.»

HARVEY: "Postmodernizm Kapitalizmin Krizlerine Tepki Olarak Doğmuştur"

Postmodernizmin Ortaya Çıkış Koşulları

- ▶ Creswell "postmodernizm" kelimesinin 1980'lerin sonunda literatüre dahil olduğunu ve 1988'de Amerikan Coğrafyacılar Birliği'nin yıllık toplantısında yapılan her oturumunda postmodernizmle ilgili tartışmaların yaşandığına dikkat çekmektedir.
- ▶ Ayrıca aynı zamanda Wisconsin Üniversitesi coğrafya bölümündeki lisansüstü öğrencilerin daha önceleri Marx ve Harvey okurken, kademeli olarak Baudrillard, Foucault ve Soja okumaya geçtiğini belirtmektedir.
- ▶ Doktora öğrencilerinin yaşadığı bu basit dönüşüm bile postmodern rüzgarın 1980'lerdeki etkisini göstermeye yeter.
- ▶ Bu doğrultuda 1980'lerin dünyası, farklılıklar ve çeşitliliklerin hızla yayıldığı, çok kanallı, çok kültürlü, çok etnik kökenli çeşitliliğin arttığı, modernizmin temel düsturlarının eleştirildiği bir dünya olmuştur.
- ▶ 80'lerdeki değişiklikler bilgisayar ve internetin, MTV gibi çoklu özel müzik kanallarının, Moonlighting gibi dizilerin, Blade Runner ve Robocop gibi bilim kurgu filmlerinin ve özel türde yazılmış çeşitli romanların, yerel ve küreseli birleştiren restoranların, eğlencenin, çok fonksiyonlu alışveriş merkezlerinin, bir çok farklı anlamda kullanılan terimlerin öne çıktığı, kültürel endüstrilerin ekonomiye damgasını vurduğu ve tüm bu değişimlerin medya üzerinde her alana yayıldığı, böylece dünyanın hem kendisinin hem de bireylerin dünyalarının değiştiği bir dönem olmuştur.
- ▶ Her şeyin birbirine karıştığı, belirsizliğin ve kolajın arttığı, alt kimliklerin görünür olduğu, farklı ve öteki olanın gündelik yaşamın doğal ve normal bir parçası olduğu bu yeni durum **postmodernizmi** tanımlamaktaydı.

Postmodernizmin kökenleri

- ▶ Postmodern durumu ortaya koymak için öncelikle modernizmi ve moderniteyi projesini anlamak gerekir.
- ▶ Postmodernizme yol açan gelişmeler teorideki gelişmelerden ziyade pratikte yani kapitalizmin doğasında meydana gelen gelişmelerin bir ürünüdür.
- ▶ Genel kabul, «Yeni bir zaman dönemi» ya da «tarzı» olarak tanımlanan postmodernizmin gelişmiş batı dünyasında gözlenebilir değişikliklerin açıklaması olduğuna dikkat çekilmektedir.
- ▶ Bir diğer deyişle postmodernizm, pratikten teoriye doğru bir inşa süreci geçirmiştir.
- ▶ Bu bağlamda Modernizm ve postmodernizm arasındaki farklılık en çarpıcı biçimde mimari üzerinden okunabilir.
  - ▶ Tipik örnek: Amerika'daki iki yapı – Modernizmi temsil eden Missouri'deki Pruitt-Igoe kentsel dönüşüm konut bölgesi ile Postmodernizmi temsil eden LA'deki Bonaventure Oteli -
- ▶ Buna göre postmodernizmin kökenlerinin 20. yüzyılın sonlarına doğru mimarlıktan geldiği söylemek pek yanlış değildir.

Modernizm

- ▶ Modernizm temelde “öncesindeki gelenek ve önyargıları yok ederek yerine toplumsal yaşamın rasyonel temellerini kuran” 18. yüzyıldaki Aydınlanma düşüncesine dayanmaktadır.
- ▶ Harvey, modernizmi Habermas’ın kavramsallaştırdığı “modernite projesi” temelinde açıklamaktadır.
- ▶ **Modernite Nedir?**
  - ▶ Doğa üzerinde bilimsel hakimiyet
  - ▶ Rasyonel düşüncenin gelişmesi ve din, efsane, boş inançtan kurtuluş
  - ▶ Evrensel sonsuz, değişmez niteliklerin ortaya konması
- ▶ Modernizm ilk aşamada fabrika sistemi ve makine üretimi yoluyla kitlesel piyasanın ve reklamcılığın ortaya çıkmasıyla üretim-tüketim-dolaşım alanlarında yeni koşullar yaratmıştır.
- ▶ 1848’den sonra Modernizm kentsel bir olgu haline gelmiş, patlamalı kentsel büyüme, kırdan kente göç, sanayileşme, mimaride değişim ve kentsel politik hareketler olarak karmaşık bir durumda gelişmiştir.

- ▶ Modernizm genellikle pozitivist, teknoloji merkezli ve rasyonalist eğilimli olarak algılanan evrensel, doğrusal gelişmeye ve mutlak doğrulara inançla, toplumsal düzenin rasyonel biçimde planlanmasıyla, bilgi ve üretimin standartlaştırılmasıyla özdeşleştirilir.
- ▶ Modernizmin çelişkileri Aydınlanma sürecine olan inancı zayıflattı
- ▶ 20. Yüzyılda meydana gelen militarizm, iki dünya savaşı, nükleer felaket gibi gelişmeler, modernizmin ilerleme ve bilime olan inancına olan güven sarsılmıştır.
- ▶ Habermas: 'modernite, tamamlanmamış bir proje'
- ▶ Özetle, modernizm, bir şey yapmanın en iyi yolunu geliştirmeye inanan bir teoridir.
- ▶ Modernizm=Herkes için en iyisi.
- ▶ Yerel bağlama çok az dikkat ediyor ve Rasyonalite uygulayarak insanların hayatlarını iyileştirmeyi hedefliyor.

Lyotard'a göre modern vs postmodern

- ▶ **Modern toplum** tipinin temel özelliklerini, *ulus fikri, sanayileşme, kentleşme, politik ve etik bireycilik, bilim ve teknoloji, rasyonellik, sekülarizm, liberal faydacılık, bilimsellik* şeklinde sıralamak mümkündür.
- ▶ **Postmodern toplum**la ise II. Dünya Savaşını takip eden süreçte *kapitalist sistem içinde yeni bir toplum yapısının temerküz ettiği, bireyselleşmenin başladığı, post-fordist üretimin geliştiği, uluslar arası seyahatlerin arttığı, metropollerin dünya ekonomisi ve kültürünü yönetmeye başladığı, medya organları aracılığıyla popüler kültürü kitlelere yeni kültürel deneyimler ve yozlaşmalar yaşattığı, dijital/sanal gereklik mekânlarının oluştuğu, mekân ve yere bağlı kimlik politikalarında değişimlerin gözlemlendiği, toplumsal yapılar ile geleneksel kimlik ve benlik algılarının paralandığı zamanlar post modern zamanlar olarak değerlendirilmektedir.*

Postmodernizm

- ▶ Postmodernizmde “gereklik” kişi tarafından inşa edilir. Yani tekil bir “gereği” kabul etmez.
- ▶ Gereklik ve anlam belirli bir bağlamda gerçekleştirilen kişisel yorumlara dayanır.
- ▶ Postmodernizm bu bağlamda dünyayı bir metin gibi görür. Herhangi bir metni okuyan insanlar, o metinden farklı anlamlar çıkaracaktır.
- ▶ Çünkü her bir okuyucunun kavram bilgisi ve zenginliği ile hayat tecrübesi birbirinden farklıdır. Bu açıdan bakıldığında postmodernistler herhangi bir metnin yazıldığı andan itibaren anlamının yazarı tarafından kontrol edilemeyeceğini belirtirler.
- ▶ Anlam metnin okunması sırasında öznel olarak oluşturulur.
- ▶ Bu sebepten postmodernizm tüm büyük anlatıları ret eder. Çünkü bu genel teoriler aracılığı ile açıklanacak evrensel gerekler yoktur. Bu ontolojik pozisyona paralel olarak epistemolojik açıdan yapılandırmacı bir yaklaşımı benimser (Ley, 2000).
- ▶ Buna göre **bilgi ve gereklik kişilerin bizzat kendileri tarafından oluşturulan sosyal bir üründür** (Ley, 2000). Bu sebepten çalışmalarında daha çok **vaka çalışması, eylem araştırması ve grounded (gömülü) teori** yaklaşımlarını kullanarak çalışılan gruplar veya kişilerin kendi gereklerini tamamen kendi yaşantılarından hareketle yorumlamaya alışır.
- ▶ Post-yapısalcılıkta olduğu gibi yapı sökümü de sıklıkla kullanılır. Örneğin, eski metinlerin yeni anlamlarını onları yeniden yapılandırarak inşa etmeye çalışır.

Modernizm yıkılışı ve Postmodernizmin Ortaya Çıkışı

- Postmodernizm ilk olarak **mimarlık**ta kendini göstermiş, daha sonra **sanat, kültür, siyaset, ekonomi** gibi alanlarda ortaya çıkmıştır.
- ▶ Bu çerçevede postmodernizm teorisine ilham veren modern mimarlığın toplumsal bir amaca hizmet edebileceği ve insanların yaşamlarını iyileştirebileceğine inanıldığına dikkat çekilerek iyi tasarlanmış modern binaların dünyanın her yerinde rahatça kabul göreceği ve çalışabileceği vurgulanmaktadır.
- ▶ Aynı zamanda bu binaların insan yaşamını iyileştireceği ve daha adil bir toplum üreteceğine inanılarak modern olmanın evrensel doğruluk ve rasyonalizm kavramlarının kabulüne bağlı olduğuna dikkat çekilmektedir.
- Modern mimari çelik, beton gibi materyallerin kullanımıyla insan yerleşimi sorununa çözüm olacağını iddia etmiştir.
- 1970'li yıllarla birlikte modernizmi karakterize eden Missouri-St. Louis'deki Pruitt-Igoe gibi ızgara şekilli, dik açılı, yerele karşı olan yüksek bloklu modern yapılar yeni postmodern mimari karşısında oldukça sıradan ve dayatmacı görülmeye başlanmış ve gözden düşmeye başlamış ve postmodern mimari yükselmeye başlamıştır.

Modernizmin yıkılışı

- Fotoğraftaki Missouri-St. Louis'deki Pruitt-Igoe konutların 1972'de yıkılması modernizmin sonu olarak simgelenmiştir.

St. Louis Pruitt-Igoe Toplu Konut Bloklarının yıkılması

Postmodernizmin Ortaya Çıkışı

- ▶ 1976 yılında Los Angeles'da Portman tarafından tasarlanan Bonaventure Hotel postmodern mimariyi karakterize eden en iyi örnek olarak gösterilmiştir.
- ▶ Bonaventura Hotel, içindeki şehirleri, şehirden kopan tasarımları, farklı mekânsal unsurları ile modern mimariye karşı çıkmakta ve Jameson'un (1988) adlandırdığı üzere bir «hipermekan» özelliği sergilemekteydi.
- ▶ Soja da otelin mekansal tasarımından etkilenmiş ve oteli şehirden kendini uzaklaştırmaya çalışan, sizi kimsenin bulamayacağı dükkanların içinde kaybedecek şekilde tasarlanmış bir mekansal düzen içinde “mekansızlık” hissi veren bir yapıya benzetmektedir.
- ▶ Soja'nın bu postmodern otel için yorumu şöyledir: *«Akla gelebilecek her şey bu mikro-kent'de mevcut gibi görünüyor, ancak gerçek yerleri bulmak zor, mekanları etkili bir bilişsel haritalama yapmayı zorluyor, yüzey yansımalarının stili koordinasyonu daha da kötüleştiriyor ve onun yerine teslimiyeti teşvik ediyor... Ancak içeri girdikten sonra bürokratik yardım almadan tekrar çıkmak zorlaşıyor. Pek çok yönden, mimarisi Los Angeles'ın genişleyen üretim alanlarını yineleyip yansıtır.»*

Modernizm

VS

postmodernizm

► Postmodernizmin özellikleri

Her alan bu karşıtlıklardan kendine ait olanla postmoderni açıklamaya çalışmıştır.

Ancak ortak özelliklerini sıralayabiliriz

- 1. Teoriler, meta anlatılar, evrensel üsluplar gibi genel geçerlilik iddiası taşıyan önermelerin reddedilmesi
- 2. Dil oyunlarında, bilgi kaynaklarında ya da bilim insanları topluluklarında çoğulculuğun ve parçalanmanın kabul edilmesi
- 3. Farklılığın ve çeşitliliğin vurgulanması
- 4. Her şeyin geçici olduğunun ruhsuzca ve alaycı bir şekilde kabul edilmesi
- Harvey'in Hassan'ın sınıflandırmasını kullanarak Modernizm ile postmodernizm arasındaki şematik farkları ve postmodernizmin özelliklerini 7 maddede açıklamaktadır.

romantizm / Simgencilik
form (birleştirici, kapalı)

amaç

tasarım

hiyerarşi

hâkimiyet / logos

sanat nesnesi / bitmiş yapıt

mesafe

yaratma/bütünselleştirme/sentez

mevcudiyet

merkezlenme

tür / sınır

semantik

paradigma

hipotaksi

mecaz

seçme

kök / derinlik

yorum / okuma

gösterilen

okunaklı (okuyucuvary)

anlatı / büyük tarih

ana kod

belirti

tür

tenasül uzuvları / fallik

paranoya

köken / neden

Tanrı Baba

metafizik

belirlenmişlik

aşkınlık

parafizik / Dadacılık
antiform (ayırıcı, açık)

oyun

rastlantı

anarşi

tükenme / sessizlik

süreç / performans / happening

katılım

yaratmayı imha/yapıbozum/antitez

yokluk

dağılma

metin / metinlerarası

retorik

sentagma

parataksi

mecazı mürsel

bileşim

rizom / yüzey

yoruma karşı / yanlış okuma

gösteren

yazılabilir (yazarvary)

anlatı karşıtı / küçük tarih

idiyolekt (kişisel dil)

arzu

mütasyona uğramış

çok-biçimli / androjin

şizofreni

fark-fark / iz

Ruhülkudüs

ironi

belirsizlik

içkinlik

Hassan'ın sınıflandırmasına göre Modernizm ile postmodernizm arasındaki şematik farklar

Postmodernizm nedir?

- ▶ Postmodernizm, modernitenin yukarıda belirtilen tüm temellerine radikal bir saldırıda bulunur.
- ▶ Meta anlatılara karşı duyulan kuşkuculuk, bütün meta anlatıların reddi
- ▶ Postmodernizm en genel anlamda gerçekliği açıkladığını iddia eden “bilimsel”, “nesnel” ve “objektif” çabalara karşı bir reaksiyondur.
- ▶ Jameson’a göre: ‘postmodernizm, geç kapitalizm çağının kültürel mantığını ifade eder.’ geç kapitalizmin özelliklerinin bir ürünü.
- ▶ Postmodernizm ‘kültürel söylemin yeniden tanımlanmasında, heterojenliği ve farklılığı özgürleştirici güçler olarak öne çıkarır.
- ▶ Harvey’e göre post-modernizm yeni fikirlerin oluşumu, yeni duygu ve düşüncelerin bileşimi
- ▶ kafa karıştırıcı bir evre’dir, onu anlamak için tarihsel durumuna bakmak gerekir
- ▶ Post-modernizm, ötekilik, öznellik, cinsiyet ve cinsellik, ırk ve sınıf, zamansal ve mekânsal coğrafi yerleşime dayalı farklılıklar
- ▶ **Post-modernizm modernizmden radikal bir kopuş mudur? Yoksa bir üslup mudur? Yoksa dönemleştirmeye sıkı sıkıya bağlı bir kavram mıdır?**

Postmodern teorinin temel özellikleri

- ▶ İlk olarak Postmodernizm, **büyük meta teorilere** ve **üst-anlatılara karşıdır**.
- ▶ The Postmodern Condition eserinde ortaya koyduğu üzere Lyotard, totaliter olarak tanımladığı her çeşit üstanlatıya karşı çıkmış; bu “büyük teorileri” çok sayıda küçük yerel bilgi biçimleriyle değiştirmeyi önermiştir.
- ▶ Lyotard, herşeyi açıklama girişiminde bulunan üstanlatıların ciddi zorluk ve başarısızlıklarla karşı karşıya kaldığını ve bunların bütünlüğü yerine yerellerin çeşitliliklerini desteklemiştir.
- ▶ Modern dünyanın her şeyi açıklamayı amaçlayan büyük teorileri çürütmek postmodernistlerin temel hedefidir.

“Postmodernizm, Üst Anlatılara İnanmamaktır”

Foucault	Lyotard
İktidar ile bilgi arasındaki ilişkiyi merkeze alır.	Modernizmin zihnini meşgul etmiş olan “Dil” ele alır
Ona göre iktidarın son evresi devlette cisimlenir anlayışı gibi bir üst anlatıdan kopar ve iktidarın bir tahlilini yapmaya yönelir.	Dil hem iktidarı hem de onun karşıtını içinde barındırarak merkezsizleşir.
İktidar farklı mahallelerde, bağlamlarda, toplumsal durumlarda mevcudiyet kazanır. Cezaevi, tımarhane, hastane, okul gibi alanlar dağınık ve parçalanmış bir iktidar örgütlenmesidir	Üniversite, askeri alanlar vb. kurumlar bir iktidar söylemi olarak dili sınırlandırır. Ancak gündelik dil daha esnektir ve karşıtlığı içinde barındırır.
Bu iktidar ilişkileri de genel bir teori ile açıklanamaz.	Örneğin üniversite ya da askeri alan dili belirlemiş olsaydı ve biz bu kurumları eleştirecek bir dile sahip olamazdık

- ▶ İkinci olarak Postmodernizm, **temellere ve özlere karşıdır**.
- ▶ Özcülük, en temel olarak, şeylerin, o şeyin orada olması için gereken belirli doğal bir «öz»ünün varlığına ve niteliklerine sahip olduğuna, «öz»ün önceliğinin bulunduğunu iddia eden bir yaklaşımdır.
- ▶ Tüm bu büyük teorilerin varsaydıkları bazı *temelleri/özleri* vardır. Marksistler «üretim ilişkisi»nin, Feministler «erkek ve kadın ilişkisi»nin verili bir gerçeklik/hakikat olduğuna ve her şeyin onun üzerine kurulduğuna inanıyorlar.
- ▶ Postmodern teorisyenler, böyle bir özün/temelin olmadığını iddia ediyorlar. Postmodernler için sadece Tanrı ölmedi, tüm yerine geçenler de öldü.
- ▶ Coğrafyanın çeşitli dönemlerinde öne çıkan teori, deneyim, üretim ilişkileri, kadın-erkek ilişkisi gibi paradigmaları karakterize eden terimler, özcülüğe atıfta bulunmakta ve modernist düşünceyi yansıtmaktadırlar.
- ▶ Marksizm gibi tarihsel üstanlatılar, ekonomi gibi tek bir alandan teorik temellerini alırlar ve postmodernizm böylesi temelciliklere karşıdır.

- ▶ Üçüncüsü olarak ise Postmodernizm için **temsil meselesi problemlidir**.
- ▶ Postmodernizmin yalnızca dünyada var olan gerçeklik biçimlerinin varlığına dayanan teorik bilgiye karşı çıkış olmadığı aynı zamanda dünyayı yazma stilimiz veya temsil etme biçimimiz için de zorluk olduğu, postmodernizm öncesi dönemde dünyayı temsil eden görüşe ilişkin genel ve ortak bir inanç olduğu ve bu görüşün Rönesans'tan bu yana batı dünyasındaki baskın kanaatin ifade biçimlerimizin içeriğinin atıfta bulunulan nesnelere dayandığı, postmodernizmin yükselişiyle birlikte bu kanaatin ve ortaya koyduğu denklemlerin sorunlu hale geldiği ve bu nedenle «hakikat" ve "gerçeklik" gibi şeylerin temsiliyetin dışında ve öncesinde güvenilir bir varlığının olmadığı, buna göre "hakikat" ve "gerçeklik" temsilin ürünleri ya da etkileridir. Temsillerimiz gerçekliği üretir. Her şey bir "metin" biçimidir.
- ▶ Postmodernistler, hakikate veya bilinebilecek ve temsil edilebilecek tutarlı bir "gerçekliğe" inanmazlar.
- ▶ Araştırılabilir ve mümkün olduğunca açık ve şeffaf bir şekilde yazılabilecek "dışarıda olan", bir gerçeklik olduğunu kabul etmiyorlar.
- ▶ Dünya, dilin sınırlı kapasitesiyle temsil edilmekten çok daha karmaşıktır.
- ▶ Postmodernistler için dışsal, orada bulunan ve tartışılmaz bir gerçekliğin olmadığı bir durumda temsil konusu büyük bir problemdir.

Postmodern coğrafyanın laboratuvarı: Los Angeles (LA)

- ▶ Coğrafya disiplinindeki postmodernizm çalışmalarının hem çıkış kaynağı hem de uygulama alanı Los Angeles (LA) kenti olmuştur.
- ▶ Los Angeles Okulu, hem postmodernist çalışmaların bir merkezde toplanmasını hem de Los Angeles kentinin bir araştırma öznesi olarak seçilmesi anlamını taşır.
- ▶ Soja'ya göre LA, Postmodern bir şehir çok iyi temsil eder. Bonaventure Hoteli, postmodern şehircilik tarzının sadece bir yüzüdür, bunun ötesinde Los Angeles bir çok karmaşıklığı ve melezliğe sahip geç kapitalizmin yeni bir şehir türüdür.
- ▶ Çok merkezli, bir medya ve pazarlama kitlesinin baskın olduğu, post-fordist üretim mekanlarının yeniden yapılandığı, şehrin imajının değer ürettiği, merkez ve çevre hakkındaki yaygın anlayışı ortadan kaldıran diğer şehirler için bir model olabilecek yeni bir şeylerin üretildiği bir şehirdir.

Coğrafyada Postmodernizm: Harvey'in kavramsallaştırması

- ▶ Postmodernizm, coğrafyada da etkili olmuş ve disiplinin temsilcilerince kullanılmıştır.
- ▶ Coğrafyada postmoderniteye ilişkin en bilinen iki kitabın biri Harvey'e diğeri Soja'ya aittir.
- ▶ Harvey, The Condition of Postmodernity (1989) ile postmodernitenin Marksist bir pencereden açıklamasını yapmıştır. Harvey'e göre postmodernite, **“esnek birikim” olarak tanımlanan yeni ekonomi biçimlerinin bir yansıması** olarak ele alınmıştır.
- ▶ Harvey'in argümanı, kapitalizmin seri üretime (Fordizm) dayanan bir birikim biçiminden çok daha esnek, serbest ve tam zamanında üretime dayalı bir moda (Post-Fordizm) dönüştüğü ve buna parçalanmış bir kültürel alanın eşlik ederek kapitalizmin yeni bir evreye/duruma geçtiği dolayısıyla postmodernizmin kültürel alanda geç kapitalizmin bir özelliği ve yeni bir birikim rejimi olduğu şeklindedir.
- ▶ Harvey'in kitabının postmodern teoriye ilişkin çağrı olmadığı, tam tersine değişen dünya ile birlikte zaman-mekan anlayışının kayması ve kapitalizmin 1970-80'lerde yaşadığı kendi krizine (birikim rejimine) zamanı ve mekanı yeniden örgütlenmesiyle çözmeye çalışması ve bunun **bunun zaman-mekana yansıması olarak tanımlanabilir.**
- ▶ Yani Harvey'e göre postmodernizm;
  - ▶ Postmodernizm hem bir üsluptur hem de hayal güçlerimizi sadece belirli ülkelerde **belirli süre** ile etkisi altına alan **tarihsel bir harektir**
  - ▶ Postmodernizm, Batı toplumlarında bu yeni hareketle beliren bir kültürel değişimi içermektedir. Ancak bu değişim her alanda meydana gelen bir paradigma değişimi değildir
  - ▶ Postmodernizm büyük bir değişim değildir, geç kapitalizmin kültürel mantığını ifade etmektedir.

Coğrafyada Postmodernizm: Soja ve Dear

- ▶ Soja ise *Postmodern Geographies* (1989) kitabında sosyal teorinin mekanı ihmal ettiğini, postmodernizmin ise mekanı sosyal teorinin merkezine taşıdığını öne sürerek ve postmoderniteyi bir fırsat olarak görmektedir.
- ▶ Soja'ya göre sosyal teoride tarih karşısında ölü bir aşamaya indirilen mekan, postmodernizm ile birlikte bunu aşmak için bir fırsata sahip olmuştur.
  - ▶ *“Mekan hala sabit, ölü, diyalektik olmayan olarak ele alınırken; zenginlik, yaşam, diyalektik, eleştirel sosyal kuramsallaştırma için bağlam olarak ele alınan ise zamandı.”*
- ▶ Dear'da Soja gibi sosyal bilimlerdeki tartışmalarda beşeri coğrafyanın merkezi bir konuma yükseltilmesi için postmodernizmin bir fırsat olduğunu söylemiştir.
- ▶ Ona göre coğrafyanın mekânla etkileşime girmesi ve mekana odaklanması, disiplinin yeni tartışmalarda kendisine özel bir pozisyon almasını ve beşeri incelemenin merkezine geri dönmesini sağlayabilirdi.

Mekansal dönüş: Sosyal teoriye mekanı sokmak

- ▶ Soja, Dear ve Gregory gibi coğrafyacılar Postmodernizmi disiplin ve mekana olan dönüş anlayışı bakımından yorumlamışlardır.
- ▶ Postmodernizmin coğrafya için önemli bir fırsatı temsil ettiğini ve bu bağlam iki önemli açılımın olduğunu ileri sürmüşlerdir.
- ▶ Birincisi, mekanın sosyal teoride öneminin yeniden ortaya çıkmasıydı. «Mekansal dönüş» olarak kavramsallaştırılan bu duruma göre Foucault (1986), «mekânın ölü olmadığını ve toplumun oluşumunda aktif ve dinamik bir bileşen olduğunu belirterek bu çağın zaman değil **mekan çağı** olduğunu» ortaya koyması coğrafyacılar için ve mekanın sosyal ve beşeri bilimlerde temel bir kategori ve bileşen olarak sosyal teoriye eklenmesi için teşvik edici olmuştur.
- ▶ Coğrafya için ikinci önemli postmodern fırsat ise özgüllüğün ve tekilliğin öneminin artması ile coğrafyanın temel kavramları olan yer, bölge ve yerellik kavramsallaştırmalarına tüm sosyal ve beşeri bilimlerin karşılaşma olasılığının artması ve bu kavramların yeniden canlanmasıdır.

Postmodern coğrafyalarda «fark»lar ve «farklılıklar»

- ▶ Postmodern teoriyle ilgili ortaya çıkan anahtar kavram “**fark-difference**»dır.
- ▶ Derrida, Delueze ve Guattari'nin çalışmalarından ortaya çıkan bu kavram, meta-teorilerin ve nesnelerin özlerinin reddedilmesi sonucu neredeyse zorunlu ve otomatik olarak «farka» ve «farklılıklara» olan ilgi yoğunlaşmasını gerektirmiştir.
- ▶ Bu çerçevede teorinin nesnelerin özgünlüğünü sürdürmenin yanı sıra belirgin bütünlükler elde etmeyi ve içlerindeki farklılıkları göstermeyi amaçladığını belirtilerek bu doğrultuda postmodern yaklaşımların gizli farklılıkları açıklamaya ve farklılıkların nasıl saklandığına dikkat çekmeye çalıştığı vurgulanmaktadır.
- ▶ Bu bağlamda coğrafyacilar 1980'lerin ve 1990'ların sonlarında itibaren yaş, cinsellik ve sakatlık gibi farklılık biçimleriyle ilgilenmeye başlamışlardır. Özellikle Philo gibi coğrafyacilar ötekilerinin ihmal edilmesini ortadan kaldırmak için çalışmışlardır.

Postmodern coğrafya ve temsil sorunu

- ▶ Postmodernizm ile birlikte dünyayı yazma stilimiz veya temsil etme biçimlerimizin anlamının (yazı, resim, denklem, çizelge vb.) dünyada varolduğu ve temsiller ile bu anlamın aktarıldığı görüşü problematize edilmiş; temsillerin gerçekliğin bir yönüne değil, sadece diğer temsil biçimlerine - diğer işaretlere - atıfta bulunduğu öne sürülmüştür.
- ▶ Temsili karşıtı temsil görüşleri, Temsil krizine ilişkin bu görüş en tipik şekilde Fransız filozof Jean Baudrillard'ın "simülasyonlar"ında karşılık bulmuş; ona göre dünyadaki işaretler (metinler, popüler kültür, reklam, televizyon, vb.) herhangi bir gerçekliğe atıfta bulunmaz çünkü Postmodernitede simularklar (bir gerçeklik olarak algılanmak isteyen görünümler) orijinalin yerini almıştır ve temsil ile de gerçeklik arasında herhangi bir ayırım yoktur, onlar aynı şeydir.
- ▶ Bu bağlamda Baudrillard, ilk Körfez Savaşı'nın gerçekte sahadan ziyade TV ekranlarında savaşın imajı üzerinde bir savaş olduğunu öne sürmüştür.
- ▶ Benzer bir argüman, romancı Umberto Eco tarafından Disneyworld'ü ziyaret etmenin varolmayan bir dünyanın mükemmel bir kopyasını ziyaret etmesini önerdiğinde de yapıldı ki, Eco, burada (Disneyworld'te) timsahların Florida Everglades'e yapılacak bir ziyarette garanti edilemeyecek bir şekilde görüneceğini garanti ediyor. Orijinalin yerine alan bu simularklara -ki buradaki örnekte Disneyworld'teki timsahlar- "hiper gerçeklik" adını vermiştir.

- ▶ Coğrafya disiplinin merkezinde yer alan en önemli temsil biçimi «haritalar» veya «haritalama»dır.
- ▶ Haritalarda temsil meselesini inceleyen coğrafyacıların Harley, dünyaya ayna görevi gören modern haritaların nesnelere olağanüstü dünyasının bir ölçüsü oldukları kadar sosyal düzenin bir görüntüsü olduğunu belirtiyor.
- ▶ Harley, Derrida ve Foucault'nun sosyal teorisini ve felsefesini kullanarak, görünürde en tarafsız haritaların bile haritanın dışında varolan tarafsız ve şeffaf olmaktan uzak normları ve değerleri yansıtan ve pekiştiren kendine ait işleyiş kurallarına sahip olduğunu ısrarla vurgulamaktadır.
- ▶ Temsil konusuna odaklanan coğrafyacıların başında Gunnar Olsson gelir. Birds in Egg/Eggs in Bird (1980) kitabında dili ilham kaynağı olarak görerek James Joyce'dan yararlanmış ve mekânsal bilim dili ile şiir arasındaki kesinlik ve belirsizlik etkileşimini ele almıştır.
- ▶ Olsson'a benzer şekilde Allan Pred de, Walter Benjamin'den etkilenerek, Benjamin'in yazıları ile kendi yazılarını birleştirmeyi denemiştir.

Sonuç olarak

- ▶ Postmodernizm, coğrafya için fırsatlar sağlamıştır.
  - ▶ Birincisi, mekânın sosyal teoride öneminin yeniden ortaya çıkmıştır.
  - ▶ İkincisi ise yer, bölge ve yerelliklerin yeniden canlanma olasılığıdır.
  - ▶ Üçüncüsü farklılıklara dikkat çekilerek, çalışılması öne çıkarılmıştır.
  - ▶ Dördüncüsü temsiller ve anlam arasındaki ilişki coğrafyaya taşınmış ve denemeler gerçekleştirilmiştir.